

יד
מהר"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
זיחי

טבת ה'תשע"ז ב'שכ"ח
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

האם כדאי לעשות ריוח בין סוף פרשת ויגש לתחילת פרשת ויחי, והבנת דברי רש"י בשאלה למה פרשה זו סתומה וכו'.

כמה שאלות שנשאל מרן שליט"א לאחרונה, והשאתם לעת עתה ללא תשובה, לעיון השומעים.

הערה על המכשול המצוי בס"ת מגויל שנעשים ללא שרטוט ניכר.

דברים בשבת הספר גן נעול על הלכות יחוד שיצא לאור במהדורא חדשה.



כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 508

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 384



השיעור מוקדש להצלחת ידידנו ומכובדנו היקר, רבי ברק בן זכריה צברי הי"ו, שנדבה רוחו אותו לתרום ולסייע, באונו ובהונו, להרחבת ביהמ"ד "פעולת צדיק", ועוד כהנה וכהנה. יהי רצון שהקב"ה יוסיף לו כוחות ומוחות, להגדיל תורה ולהאדירה. השי"ת יהיה עמו, וכל אשר יעשה יצלח, אכי"ר.

נקדים לנושא זה את חילוקי הדעות בין הראשונים, מהו ההבדל בין פרשה פתוחה לפרשה סתומה. לדעת הרמב"ם, נאמרו שתי צורות לפתוחה, ושלוש צורות לסתומה. והרא"ש חולק. ותוכן דבריו הוא, שהצורה השנייה שחשבה הרמב"ם לפתוחה, אינה כן, אלא סתומה. ושתי הצורות שחשבן הרמב"ם לסתומות, אינן כן, אלא פתוחות [הפוסקים ביו"ד סימן ער"ה האריכו בזה יעו"ש].

לכן יש הרבה סופרים שנוהגים לעשות את הפרשיות הפתוחות והסתומות, באופן המוסכם על כולם. בפרשה פתוחה הם עושים ריוח בסוף השורה. ובפרשה סתומה נותנים ריוח באמצע, דהיינו שכתוב על היריעה משני צדי הפסק הפרשה.

דיברנו בעבר [בכמה מקומות] שלדעתנו יותר מהודר לנהוג רק כדעת הרמב"ם, כי כך הרווחנו את שיטתו, ואפשר גם שיהיה כשר לפי הרא"ש. העושים כפי הצורה האחרת מפני החומרא, נראה שאדרבה, נכנסו לחששות יותר גדולים, ואכמ"ל.

לגופו של עניין. לפי כל הדעות, פרשה פתוחה היא, שסוף השורה יהיה פנוי. ופרשה סתומה היא, שהריוח באמצע השורה.

מעתה נחזור לנדוננו, מכיון שמפרש רש"י שפרשת ויחי היא פרשה סתומה, היו צריכים הסופרים לכתוב את וַיִּפְרוּ וַיִּדְבְּרוּ מֵאֵד [בראשית מ"ז, כ"ז], ולהשאיר ריוח תשע אותיות לכל הפחות, בשביל שתהא פרשה סתומה כדינה, כך שבסוף השורה יתחילו לכתוב את פרשת ויחי. וקשה, מדוע לא עושים זאת?

למעשה, חוזרני בי ממה שכתבתי בשו"ת עולת יצחק [ח"א סימן קכ"ח, דף ד"ש, אות ב' ד"ה בעיקר] בנושא זה. בדרך אגב הבאתי שם, את דברי שו"ת מנחת אלעזר למהרח"א ממונקאטש [ח"א, סימן י"ז, שכתב שלא להניח ריוח בכלל.

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו ומכובדנו היקר, רבי ברק בן זכריה צברי הי"ו, שנדבה רוחו אותו כעת לתרום ולסייע, באונו ובהונו, להרחבת ביהמ"ד "פעולת צדיק", ועוד כהנה וכהנה – מלבד מה שתרום תרום בזמנו את כל סכום הבניין. כמורכב תרום ספר תורה מיוחד ומהודר. עכשיו גם מתחיל להרחיב, "כִּי עֲתָה הִרְחִיב יָיָן לָנוּ וּפְרִינוּ בְּאָרְצָךְ" [בראשית כ"ו, כ"ב]. רבי ברק עושה גדולות ונצורות למען הציבור – באלעד, ובכל המקומות שידו מגעת. נברך אותו שהקב"ה יוסיף לו כוחות ומוחות, להגדיל תורה ולהאדירה. השי"ת יהיה עמו, וכל אשר יעשה יצליח, אכ"י"ר.

האם כדאי לעשות ריוח בין סוף פרשת ויגש לתחילת פרשת ויחי, והבנת דברי רש"י בשאלה למה פרשה זו סתומה וכו'.

נפתח בעז"ה בעניין סתום וחתום. בסוף השיעור הקודם שאלני בני הרה"ג משה שליט"א שאלה קשה, להלכה למעשה בספר תורה, האם כדאי להניח ריוח של אות אחת, נוספת על הריוח הרגיל שבין תיבה לתיבה, בין סוף פרשת ויגש לתחילת פרשת ויחי, כמו שנוהגים הרבה סופרים, לעשות כך. טעמם הוא, כי בכך ניכר לקוראים התחלת פרשת ויחי. או שיש לנהוג כמו סופרים אחרים, שלא עושים שום ריוח, וכן היה מנהג הסופרים הקדמונים?

נפתח במה שמביא רש"י בפרשתנו שני טעמים לכך [ויחי מ"ז, כ"ח] בזה"ל, ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה. לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, שהתחילו לשעבדם. דבר אחר, שבקש לגלות את הקץ לבניו, ונסתם ממנו. בבראשית רבה.

בעז"ה נראה להלן, שבבראשית רבה נאמרו שלושה טעמים, וגם יש שינוי בלשון קצת. אמנם מהאופן בו רש"י מעתיק את המדרש, נראה שהבין שפרשה זו צריכה להיות כפרשה סתומה רגילה, וכדת כל פרשיות סתומות שבתורה.

נפ"מ, היכן שהאדם הניח ריוח בספר תורה פחות משיעור שבע יודי"ן, שדינו הוא שלא פסל. אבל אם השאיר ריוח של תשע יודי"ן, פסל. השאיר כשיעור שבין שבע לתשע יודי"ן, כך שאפשר להכניס תשע יודי"ן בצמצום, הרי זה ספק.

שאלה מהקהל: הרי רבינו תם אומר שהריוח יהיה שלוש אותיות, ולא תשע?

תשובת מרן שליט"א: מה שאומר רבינו תם שלוש אותיות, אין כוונתו לשלוש אותיות קטנות, אלא לשלוש אותיות גדולות, שהן בערך כשש או שבע יודי"ן. לכן אפילו שבשש או שבע יש קצת ספק, על כל פנים בחמש או שש, ודאי שלא נחשב פרשה.

שלוש יודי"ן, שזה שיעור אות אחת גדולה, ודאי שאין חשש. לכן הערנו על מה שפסק המנחת אלעזר שפסק שאסור להשאיר ריוח של אות אחת נוספת בפרשת ויחי, משום שנראה כריוח פרשה, כי לפי דברי כל האחרונים, אין בזה שום חשש. דהיינו, ריוח זה יהיה בשיעור שלוש יודי"ן, ושיעור קטן זה, ודאי שאינו שיעור פרשה לכו"ע. אמנם, המנחת אלעזר עצמו הביא, ששלוש אותיות האמורות בפוסקים, היינו שלוש יודי"ן, ולכן הוא החמיר בפרשת ויחי, משום שהבין שיש בזה שיעור ריוח פרשה סתומה, והוקשה לו שלפי האמת, אין כאן ריוח פרשה. לכן הוא טוען, שחייבים לתקן ס"ת שנכתב כך.

אמנם הוספתי להעיר שם בזה"ל, חזינן בספרי תורה קדמונים מלפני כמה מאות שנים, אצלינו ק"ק תימן יע"א, שלא הניחו שם ריוח יותר מבין תיבה לתיבה, וכן הוא בספרי התיבאן כתיבת יד ישנים נושנים, ורק בדורות אחרונים נתפשט ברובם להניח ריוח שיעור אות אחת, על דרך מהיות טוב אל תיקרא רע, מאחר שיש מצריכין לעשות זאת.

כך כתבתי שם. עיקר דברי המנחת אלעזר שם, באו לנגד מנהג הסופרים להניח בתחילת פרשת ויחי ריוח כמו שלשה יודי"ן, ודעתו שחייב הוא לתקן הס"ת, ואין להניח שם הפרש, אלא כמלוא אות קטנה, כמו בין שאר תיבות, ע"ש. המנחת אלעזר אומר שאסור להניח ריוח אפילו של אות אחת, אלא צריך שיהיה ממש מחובר. לפי דעתו, סופר שטעה ולא כתב כך, יתקן. והתיקון לא קשה, הדלת של ויפרו וידבו מאד, יאריכנה כדי שיעור אות אחת.

מה שהסופרים נוהגים לעשות ריוח נוסף בשיעור אות אחת, לפי דעתו, זו טעות. הערתי עליו בזה"ל, לפ"ד האחרונים שציינו ליכא קפידא, וכמדומה שכן פשט המנהג בכל תפוצות ישראל. הקפידא של המנחת אלעזר, מפני שהבין שיש בהוספה זו חשש פרשה סתומה. והערתי על דבריו, כי האחרונים נקטו, שאין חשש פרשה, רק בשיעור שלוש אותיות.

בשביל להבין את יסוד הנדון בעולת יצחק, יש להקדים את מה שהרמב"ם והל"ס"ת, פ"ז הל"ן מביא את המנהג המקובל אצל הסופרים, שריוח פרשה, הן סתומה והן פתוחה, היא בשיעור תשע אותיות, שהן "אֶשֶׁר אֶשֶׁר אֶשֶׁר". אמנם לא מפורש ברמב"ם כמה השיעור הכי פחות, ולפי שורת הדין.

למרות שיש פלפולים רבים בנושא זה, מסקנת האחרונים כהכרעת הבית יוסף וי"ד, סימן ער"ה, שהריוח הוא תשע יודי"ן, בין לפתוחה ובין לסתומה, ולא תשע אותיות גדולות. אותיות גדולות לדוגמא הן אל"ף ושי"ן, שבהן נכנסין שלוש יודי"ן בכל אחת. באותיות בינוניות נכנסין כשתי יודי"ן, עד שלוש. לדוגמא, באות רי"ש נכנסין שתי יודי"ן. ואותיות קטנות הן וא"ו וזא"ן. לכן אם ההוראה היא בשיעור של תשע אותיות ממוצעות, כולל הריוח בין מילה למילה, הרי יוצא לנו מעט יותר מתשע יודי"ן.

ראות אחת גדולה בין פסוק לפסוק. ריוח זה מִסְמָן לקורא בתורה, לדעת היכן מתחיל ונגמר כל פסוק.

שאלה מהקהל: בס"ת ישנים, מסמנים בדבר חד את סוף הפסוק, ולא השאירו ריוח זה?

תשובת מרן שליט"א: הסימון שאתה מדבר עליו, הוא מנהג מאוחר יותר. עשו סימון לאתנחא, וכן בזרקא, וכן סימון שנועד להבדיל בין את לאת, וכן כל או כל. יש ספרים שסימנו גם את חלוקת המברכים, בסימון שלוש נקודות בצד, בצורת סגול. אבותינו הקילו בזה, לפי שהם אחזו שאם הסימון אינו בדיו, שרי.

אנו זכינו וראינו בעינינו, הרבה ספרים ישנים שעשו ריוח של אות גדולה בין פסוק לפסוק. גם בפוסקים נזכר מנהג זה, כמנהג פולין. אבל במשך הזמן הוא התבטל בכל קהילות ישראל. גם אצלנו כבר אין מנהג כזה. ואני מסתפק, האם מהדורות המאוחרים בתימן, שהתחילו לסמן, ראו כבר שאין צורך להשאיר ריוח זה, ובגלל זה, נפסק מנהג נתינת הריח, כי כבר יש היכר על ידי הסימון היכן הוא סוף הפסוק.

בכל אופן, בין פסוק לפסוק שָמוּם הם אז ריוח של אות. ובדקנו בתחילת פרשת ויחי, וראינו שיש שם ריוח רגיל כבין פסוק לפסוק, ולא נוסף ריוח מיוחד להיכר שהיא תחילת פרשה. ויש להקשות מדוע הניחו הסופרים שם ריוח רגיל, כבין פסוק לפסוק דעלמא [וממילא אחר שהתבטל מנהג הריח האמור, ונכנס ענייני הסימונים, נשאר ריוח רגיל כבין תיבה לתיבה]? אם אכן יש טעם להבליט את ריוח הפרשה, היו צריכים הסופרים להניח שני רווחים, או שלוש, ומדוע לא עשו כן?

בכדי ליישב זאת, צריכים אנחנו להתעמק בדברי רש"י. הזכרנו את דברי רש"י ששאל, למה פרשה זו סתומה? ונתן לזה שני טעמים. הוקשה להר"א מזרחי שאלה ראשונה על דבריו,

הקדמונים לא עשו שום ריוח בין סוף פרשת ויגש לתחילת פרשת ויחי. הכתיבה רגילה, כמו בין תיבה לתיבה. בדורות האחרונים נתפשט אצל הרבה לעשות ריוח של שלוש יודי"ן, דהיינו ריוח שהוא ניכר, של אות ממוצעת לפחות. אפשר לכתוב שם שי"ן.

ניתן לראות כיום את חילופי המנהגים בספרים הנדפסים. ב'תורת אבות' הדפיס כפי האחרונים, אבל ב'תורה קדומה' אין ריוח כלל. 'תורה קדומה', כשמו כן הוא – תורת הקדמונים.

כתבתי להעיר על המנחת אלעזר בזה"ל, תמהני על המנח"א שדוחה מנהג זה, מטעם דיש אומרים דשלוש אותיות הוא שיעור פרשה. כי מסתמא הכוונה לאותיות בינוניות, והסופרים אינם מניחים אלא ג' יודי"ן כמו שמפורש בשאלה שם [של הרב מנח"א]. גם מ"ש בתחילת תשובתו, דהאמור בספר עזרת הסופר ובספרים מדוייקים בר"פ ויחי, דפרשה זו אין בה פיסקא כלל, כי אם ריוח הפרש אות אחת ע"כ, פירושו אות אחת קטנה וכמו בין כל תיבה ותיבה והאריך בזה ע"ש. הוא הבין שאות קטנה, היינו ממש כמו בין תיבה לתיבה. ובמחילת כת"ר אין דבריו מחוורים.

השגנו על טענתו, ובסוף כתבתי בזה"ל, אדרבה, מדברי הר"מ המאירי בקרית ספר ח"ב, ומהר"ם לונזאנו באור תורה, מוכח שאין מניחין כאן ריוח יותר משאר מקומות, וכן בפירוש הר"א מזרחי וגור אריה וכו'. וצ"ע.

ניכר ממה שכתבתי בעולת יצחק, שאף שהקדמונים לא נהגו להשאיר ריוח יותר מבין תיבה לתיבה, אין מניעה הלכתית בכלל, להשאיר ריוח גדול במעט, להיכר שזו תחילת פרשה.

אמנם במשך הזמן התעוררתי, שאין נדון זה פשוט כל כך. כי המעיין בס"ת ישנים, יראה שיש מתוכם הרבה סופרים, שהניחו ריוח של

אחרת. לא 'פרשה' מצד כתיבת הס"ת, אלא 'פרשה' מצד קריאת השבוע. וכך הוא כתב, מפני שעזרא ע"ה לא תיקן תחילת פרשה הזאת מן ויחי יעקב, אלא מפני שהיה מקובל אצלו שראוי להיות שם פיסקא, אלא שהשם גזר שלא יעשו אותה. ומפני זה שאלו הסיבה ואמרו, למה פרשה זו סתומה. וועל דרך זה, כתוב בגור אריה למהר"ל שם, ובשאר מפרשים].

רבי אליהו מזרחי מניח שחלוקת פרשיות השבוע שלנו, 'בראשית', 'נח', 'לך לך' וכו', חילקן עזרא הסופר. והקושיא בענייננו היא כך. עזרא קבע את פסוק ויחי יעקב בַּאֲרֵץ מִצְרַיִם [בראשית מ"ז, כ"ח] לתחילת סדר פרשה. שמע מינה מקביעתו זו, שכאן מתחילה פרשה. אבל מצד שני תמוה, כי השי"ת גזר בסדר כתיבת הספרים, שלא לעשות פה ריוח פרשה. לכאורה הוא תרתי דסתרי שבקריאה מופרד, ובכתיבה מחובר?

אף דפשיטא ליה להרא"ם שאדוננו עזרא הסופר חילק את פרשיות השבוע, לאמתו של דבר, אין זה פשוט כל כך. אולי אפשר להבין כדבריו מהרמב"ם [הלי תפילה, פי"ג הל"ב]. אבל יש לדחות זאת, כמבואר למעייין. כמדומה לי שיש מחדשים יותר ואומרים, שמשה רבינו תיקן את חלוקת הפרשיות. אמנם זה תמוה, לכאורה, כי על עיקר הקריאה בשבת, הרמב"ם ביאר [שם הל"א] שהיא תקנת משה רבינו. אבל לא נראה מדבריו שמשה רבינו קבע לעם ישראל, גם את כמות הקריאה.

כך כתב [פי"ג מתפילה הל"א] הרמב"ם, המנהג הפשוט בכל ישראל, שמשלימין את התורה בשנה אחת. מתחילין בשבת שאחר חג הסכות, וקורין בסדר בראשית. בשנייה, אלה תולדות. בשלישית, ויאמר יי' אל אברהם [בראשית י"ב, א']. וקוראין והולכין על הסדר הזה, עד שגומרינן את התורה בחג הסכות.

מדוע הוא שואל "למה פרשה זו סתומה". הרי אין בספרי תורה שם ריוח פרשה כלל?

כך כתב הרא"ם, אינו רוצה לומר [רש"י], למה היא פיסקא פתוחה ולא סתומה. שהרי אין כאן לא פתוחה ולא סתומה. ועוד אם היה כאן פיסקא ושאלו עליה למה אינה פתוחה כשאר כל הפסקות, כוונתו היא, שאף אם נניח שהניחו כאן פיסקא שלא נודעה לנו, ונשאלת השאלה למה היא סתומה ולא פתוחה, יש לשאול – מדוע לא שאלו על הפיסקא הסתומה שבריש פרשת ויצא יעקב, למה היא סתומה? מקודם לפרשת ויחי, תתמה על פרשת ויצא, שמתחלת בפרשה סתומה?

עומק כוונת הרא"ם היא, שאם אנו מבינים שבתחילת פרשה צריך להיות פרשה פתוחה ולא סתומה, קשה כבר בפרשת ויצא. הבנת הדבר שיש מקום לא לפתוח סדר פרשה בפרשה פתוחה, נעוצה כנראה ברעיון הפשטי שהסבירו האחרונים, בתוכן ההבדל בין ענייני פרשיות פתוחות וסתומות [שו"ת מהרש"ל סימן ל"ו, ט"ז סימן ל"ב ס"ק כ"ה], שפתוחה היא עניין חדש, לכן מתחלת שורה אחרי כן. אך פרשה סתומה, מתחברת עם הפרשה הקודמת.

מתרין הרא"ם וז"ל, אלא הכי פירוש, למה פרשה זו סתומה בלתי שום ריוח כלל. וקראת בשם פרשה, אע"פ שאין כאן ריוח כלל. דהיינו שהסתומה האמורה כאן, אין הכוונה לפרשה סתומה דעלמא, אלא שמחוברת לחלוטין לפרשת ויגש. ועתה מובנת קושיית רש"י, שהרי לא מצאנו פרשה שמתחילה ללא שום ריוח לפנייה. גם בפרשת ויצא שהיא סתומה, עכ"פ נתנו שם ריוח, של תשע יודי"ן כדין ריוח פרשה סתומה. וועל דרך זה, כתוב בגור אריה למהר"ל שם, ובשאר מפרשים].

והוקשה לרא"ם, מדוע קרא רש"י לריוח זה 'פרשה'? והסביר זאת, לפי שמצד החלוקה שבכל שבת ושבת, פרשת ויחי היא פרשה

בפשוטו יש קשר הדוק בין הפרשיות, ולכן לא הקשו שם "מדוע היא סתומה".

משא"כ בפרשת ויחי, דוקא שם הקשו חז"ל "למה פרשה זו סתומה", משום דהתם אי אפשר לתרץ כן, כי לכאורה אין שום קשר בין הפרשיות. פרשת ויגש מסיימת בכך שיוסף לא קנה את אדמת הכהנים, והעביר את אדמת מצרים לפרעה. ואין שום קשר לימי חיי יעקב.

שאלה מהקהל: וכי פרשת ויצא היא היחידה שבתחילתה יש פרשה סתומה?
תשובת מרן שליט"א: גם פרשת וארא. הרא"ם הקשה מדוע לא שאלו לפני כן, מפרשת ויצא, ועל זה בלבד תירצנו. ונע"ע הגהות מיימוני פ"ח מספר תורה אות ו' בשם מקצת נקדנים וכו'.

גם הרשב"ם בפירושו לתורה דן בזה. אולי אפשר קצת להתווכח, שויחי יעקב אינו התחלת העניין. וכך כתב הרשב"ם, עיקר התחלת פרשה זו, מן "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" וגו' [בראשית מ"ז, כ"ז], כי עליו מחובר ויחי יעקב. אלא שלא רצו הקהילות לסיים פרשת ויגש ב"וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה" [בראשית מ"ז, כ"ג], וסיימוה ב"וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל", חושבני שנפלה כאן טעות למעתיקים, או למדפיסים.

טוען הרשב"ם שסיום פרשת ויגש, אינו מיועד לפסוק "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד", אלא לפסוקים קודמים.

אינני יודע מדוע הוא כתב שלא רצו לסיים את הפרשה ב"וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה", הרי נאמרו אחריו פסוקים נוספים בנושא, כך שאי אפשר לסיים בפס' זה. כנראה שיש כאן ט"ס, והמדובר הוא בפסוק אחד לפני "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל", שהוא "רַק אֲדַמַּת הַכֹּהֲנִים לְבָדָם לֹא הִיְתָה לְפָרְעָה" [שם, כ"ז]. לא היה צריך להיות כתוב ברשב"ם "ותהי הארץ לפרעה", אלא "לא היתה לפרעה".

מה שכתוב בגמרא בבא קמא דף פב. כי דורשי רשומות שביניהם תקינו הקריאה, מיירי בשני וחמישי. בשבת, זו אולי תקנת משה רבינו.

הרמב"ם כתב שצורת חלוקת הקריאה שלנו היא "המנהג הפשוט", משום שהוא נזהר שלא לכתוב בהנהגה זו דבר מוחלט. כי ידוע שבני מערבא חילקו את התורה באופן אחר, וגמרוה בשלוש שנים ומגילה כ"ט, א"ו, כך שקראו בכל שבת, בערך שלישי ממה שאנו קוראים, וקשה מאד מעתה על דברי הרא"ם, ועל הסוברים שמשם רבינו חילק את פרשיות השבוע, כי אם כדבריהם כן הוא, כיצד יתכן שבני מערבא יתפסו דרך לעצמם, ויקראו בצורה אחרת?

אח"כ כתב הרמב"ם עצמו [סוף הלכה א"ו, ויש מי שמשלים את התורה בשלוש שנים, ואינו מנהג פשוט. מנהג בני מערבא לא התפרסם בעולם. כנראה שבזמן הרמב"ם, מעטים נהגו כן. אבל בדורות האחרונים יותר, לא נשמע כבר מנהג זה.

עוד כתב הרמב"ם [שם הלכה ב'], עזרא תיקן להם לישראל, שיהו קורין קללות שבספר ויקרא קודם עצרת, ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. לכאורה אם עזרא כבר תיקן את זה, אז ודאי שלפני עזרא, או שעזרא בעצמו, כבר קבע שאם קוראים את בחוקתי לפני שבועות, וכי תבוא לפני ר"ה, זאת החלוקה שלנו.

יש להעיר על מה שהקשה הרא"ם בשאלתו השנייה מדוע לא הקשו כן בפרשת ויצא יעקב? כי לכאורה אפשר לתרץ זאת בפשיטות. מה שקבעו בתחילת פרשת ויצא שהיא סתומה, משום שהיא קשורה עם הפרשה הקודמת לה, פרשת תולדות. שהרי פר' תולדות מסיימת בכך שעשיו שוטם את יעקב ומתנחם להרגו, ומשום כן, שלחוהו יעקב ורבקה לפדן ארם. ואז ממשיכה התורה, ומתחילה את פרשת ויצא, שיצא יעקב לבאר שבע בצווי הוריו וכו'. הרי

כלל עם פרשת "ויחי יעקב", אלא שייך לויגש. כך פירוש הפסוק, "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן", "ישראל" האמור בכאן, אף שכתוב בלשון יחיד, אין הכוונה ליעקב אבינו, אלא לבני ישראל. כדמוכח מהמשך הפסוק, "וַיֵּאחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד".

ומשמעות הפסוק היא כך. יוסף ליקט את כל הכסף, הסוסים, החמורים והצאן, ובסופו של דבר קנה גם את כל אדמות מצרים. אמנם כל זה אך ורק למצרים, כמו שנאמר "וְאֵת הָעָם הָעֵבֶר אֹתוֹ לְעֵרִים מְקַצֶּה גְבוּל מִצְרַיִם וְעַד קְצֵהוּ" [שם כ"ב]. פיזרם כדי שידעו שלא שייך להם האדמות.

אמנם עם אחיו בני ישראל, נהג יוסף ברחמים, וזהו שכתוב "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן". בני ישראל ישבו ונקבעו בחזקה, בארץ גשן. ולא זו בלבד, אלא גם פרו ורבו מאד. הטעם לזה הוא, מפני שהמצרים היו צריכים לתת חומש מנכסיהם לפרעה, אך מבני ישראל לא לקחו שום דבר. היה להם הרווחה. מעתה מובן שפסוק זה מחובר בהכרח לפרשת ויגש, ולא לפרשת ויחי.

סייעתא למה שאנו מפרשים, שפס' "וישב ישראל" בא לפרש את גדולת בני ישראל על פני המצרים, יש במדרש שכל טוב [פרק מ"ז, סימן כ"ז], וז"ל, ויפרו, בבנים ובבנות. וירבו, בנכסים. מאד, יותר מן המצרים. שהם היו נותנין חומש, וישראל לא היו נותנין חומש. ועוד יותר ויותר על כל זאת, שהקב"ה היה בעזרם, לפרותם ולרבותם, כמו שהבטיח ליעקב אביהם, שנאמר "אֵל תִּירָא מִרְדָּה" וגו' [בראשית מ"ו, ג'].

מה שנאמר "ויפרו וירבו מאד", הוא כהקדמה לספר שמות, שם נאמר "וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאד מְאֹד" [שמות א', ז']. [אגב, כתוב במדרש אגדה [בפרשת תולדות] פלא עצום שיעקב ראה בחייו, שלושים רבוא

אחר שהגהנו את לשונו, ולכאורה הוא תיקון מוכרח, מובן כי מסביר הרשב"ם שעניין פרשת ויחי מתחיל מפסוק "וישב ישראל". אבל לא נהגו כן, מפני שהקהילות לא רצו לסיים במלים "לא היתה לפרעה". דרך אגב, מובן מהרשב"ם שהקהילות בחרו כיצד לחלק את הפרשיות. לא עזרא חילק, ולא משה רבינו. ובכן, זה מתאים לשיטת הרמב"ם דלעיל, שחלוקת הפרשיות נובעת מהמנהג.

אמנם, גוף טענת הרשב"ם אינה מובנת לי די הצורך, מדוע לא רצו לסיים בפסוק "לא היתה לפרעה". האם בגלל שלא רצו לסיים פרשה במלה פרעה? הרי גם פרשת קדושים מסתיימת במלים "אֲשֶׁר יֵשֶׁב עִם טְמֵאָה" [ויקרא ט"ו ל"ג], ומאי שנא הכא?

שאלה מהקהל: אם יתחילו בפסוק "וישב ישראל", יהיו שתי פרשיות וישב תשובת מרן שליט"א: אם אכן זה מפריע כל כך, שנשנה בשביל כך את הסדר, מה תשיב על פרשת תולדות? הרי בנוסף לה, גם פרשת נח מתחילה במלים "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ" [בראשית ו', ט'] בהכרח שאין בעיא עם זה.

שאלה מהקהל: בחומש בראשית יש את פרשת "חיי שרה", יתכן שרצו לפתוח בפרשת "ויחי יעקב", להשוות ביניהם? תשובת מרן שליט"א: אינני חושב שזה שיקול מספיק.

למעשה, יש טוענים שעניין פרשת ויחי מתחיל לכאורה בפסוק אחר, "וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה" [בראשית מ"ח, א'], שם קרא יעקב ליוסף ובניו, ובירכסם. להלן בע"ה נעמוד על זה.

בנוסף לשאלה זו, הרשב"ם אומר פה דבר מחודש, שלענ"ד מוכח משאר מפרשים שסתמו, שאינם מסכימים אתו. הפשטות היא שפסוק "וישב ישראל" דסוף ויגש, איננו מחובר

רצו להתחיל בשבת הבאה "הנה אביך חולה",
לכן הפסיקו ב"ויפרו וירבו מאד", והתחילו
ב"ויחי יעקב".

הם טוענים שעד ברכת יעקב לנכדיו, שייך
לויגש. ופרשת ויחי צריכה להתחיל בפסוקים,
וְיִהְיֶה אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה
אָבִיךָ חָלָה וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת מְנַשֶּׁה
וְאֶת אֶפְרַיִם [שם מ"ח, א']. זו ברכת אפרים
ומנשה, ואח"כ שאר השבטים, הַקְּבִצוּ וְשָׁמְעוּ
בְּנֵי יַעֲקֹב וְשָׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם [שם מ"ט,
ב']. וזאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם
אִישׁ אֲשֶׁר כְּבָרְכָתוּ בְּרֶךְ אֹתָם [שם שם כ"ח].
מדוע למעשה לא הנהיגו את חלוקת הפרשיות
כך? מפני שלא רצו להתחיל פרשה במלים הַנֵּה
אָבִיךָ חָלָה.

אעיקרא לא נלע"ד הבנתם שההתחלה היא מן
הַנֵּה אָבִיךָ חָלָה, אלא גם מן וַיִּחִי יַעֲקֹב קְשׁוֹר
לפרשה דלקמן, כי בסופה מובא עניין פטירתו,
לכן מפרט כאן את שנות חייו וכו', וַיִּקְרְבוּ יָמֵי
יִשְׂרָאֵל וְגו'.

סברא זו שהעלו בעלי ההערות, שלא רצו
להתחיל את הפרשה במלים "הנה אביך חלה",
הוא לפי ההלכה שאין פותחין ואין מסיימין
בס"ת בדבר רע [רמב"ם, והגהת שו"ע, או"ח סימן
קל"ח]. אמנם יש להעיר, שפסוק זה האחרון,
אינו נחשב פתיחה בדבר רע, דאם כן איך לפי
החלוקה שלנו, בני תימן, מתחילים שני בפס'
זה? בשני ובחמישי, ובמנחת שבת, כל העדות
מתחילים שני בפס' זה. שמע מינה שלא נחשב
פתיחה בדבר רע.

ומדוע אכן זה לא ייחשב כדבר רע? אומר לכם
את שהתחדש לי בזה בס"ד בזמן האחרון. יש
טוענים על הרבה מקומות, ובפרט לפי החלוקה
של התיגאן, שנראים כסיום או פתיחה בדבר
רע. לדוגמא, וזאת קושיא לפי כל הדעות, כי
נוהגים להתחיל שלישי בפרשת ואתחנן, בפס'
"כִּי תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים", [דברים ד' כ"ה].

מבני בניו]. פסוק זה בא להסביר את הפריה
והרביה המרובה של בני ישראל, ולומר שהכל
בזכות יוסף שנתן להם האפשרות לכך. אחר
כך בסיום העניין, מתחילה פרשת ויחי. [ועיין
תורת משה למהר"ם אלשיך דף תי"ז תי"ח,
והתורה והמצוה להמלבי"ם דף ע"ב].

נחזור לדברי הרא"ם שפירש ברש"י שהמדובר
על חלוקת פרשת השבוע, ואין שום ריוח בין
סוף ויגש לתחילת ויחי.

לכאורה לשון המדרש רבה מסייע להרא"ם.
רש"י כתב בלשון למה פרשה זו סתומה.
בראשית רבה. וכך כתוב במדרש [ר"פ ויחי],
ויחי יעקב בארץ מצרים, למה פרשה זו
סתומה מכל הפרשיות של-תורה. אלא כיון
שנפטר אבינו יעקב, התחילה שעבוד מצרים
על ישראל. דבר אחר למה היא סתומה, מפני
שבקש יעקב אבינו לגלות את הקק, ונסתם
ממנו.

דברי המדרש כאן מראים לכאורה, שהעניין
הוא על שמות הפרשיות. ממשך המדרש
בטעם שלישי, שרש"י לא הביאו, דבר אחר,
למה היא סתומה, מפני שסתם ממנו כל צרות
שבעולם. עד עכשיו היו ליעקב הרבה צרות,
[כדוגמת עשיו, לבן, דינה ויוסף]. כעת זה נגמר.
"שבע עשרה שנה", בגימטריא טוב.

בהערות למדרש רבה המבואר [דף תע"ג] כתבו
לפרש דברי המדרש, פירוש, שאין הפסק ריוח
כלל בין הפרשה הקודמת לפרשה זו. אמנם,
לפי משמעות פשטות הכתובים כאן, פסוק זה
הוא המשך העניין שלמעלה. "וישב ישראל
בארץ מצרים וגו' ויפרו וירבו מאד, ויחי יעקב
בארץ מצרים וגו' וישתחו ישראל על ראש
המטה". ושם נגמר העניין, ואחריו פרשה
פתוחה ועניין חדש, "ויהי אחרי הדברים
האלה". ולפי הכלל ש"כל אחרי מופלג".
שמאורע זה אירע זמן רב אחרי בוא יעקב
למצרים, המסופר בעניין שלפנינו, אלא שלא

את פרשת ויחי! קושייתו זו נראית לי קושיא עצומה, ולכאורה אפילו פירכא.

כך כתוב שם, ואמנם לפי סדר קריאה"ת הארץ-ישראלי מימי האמוראים שם [מגילה דף כ"ט ע"ב ל"א ע"א], עד סוף ימי הגאונים שם [רמב"ם הל' תפילה פ"ג ה"א], שהיה סדר תלת-שנתי, ע"פ מניין סדרים של תורה שבסוף החומשים שלנו, וכפי שסידור זה מצוי עתה בימינו (בתנ"ך הוצאת "קורן"). בתנ"ך הוצאת "קורן", לבד מהפרקים שמסומנים בצד אחד, סימנו גם את הסדרים בצד השני. נמצא באמת פסוק "ויחי", באמצע "סדר" מ"א, שהתחלתו בפסוק "ואת יהודה שלח לפניו" עד "בחרבי ובקשתי".

הוא לא היה צריך להוכיח את שאלתו מתנ"ך הוצאת "קורן" דוקא. כי סימני חלוקת בני מערבא, נמצאים כבר בהרבה ראשונים. המאירי מביא זאת בספרו קרית ספר, וגם במחברת התיגאן. בני מערבא חילקו את התורה לשלוש שנים, בלי קשר לפרשיות השבוע שלנו. לשבר את האוזן, פרשת בראשית שלנו, יכולה להתחלק אצלם לארבע. ופרשת נח, לשתיים, כי היה להם סדרים בפני עצמם.

ממשיכים בעלי ההערות להסביר את הקושיא בזה"ל, הרי מדרשנו זה, הוא מדרש ארץ ישראלי, ואין לאמוראי א"י כאן שום הפסק ושום "פרשה" ושום "סדר" לדרוש כאן "למה פרשה זו סתומה!" איך אפשר לדרוש פה על תחילת פרשה? גם לדברי הרד"ל כאן אות א' שכל פרשה צ"ו שלנו, היא העתקה ממדרש תנחומא, הרי גם מדרש תנחומא הוא מדרש ארץ-ישראלי. וכן צריך ליישב את הזוהר שהוא מדרש ארץ-ישראלי.

יש לו שם תירוצים, אך הם אינם מתקבלים על הדעת. כגון שאפשר לתרץ, כי חכמי ארץ ישראל דרשו את המנהג שבבבל. או שהמאמר הזה הוא מהבבלי, והביאו אותו לכאן. כתוב

וקשה, כיצד מתחילים בדבר רע? ובשלמא בתשעה באב שמתחילים בזה, ניחא, כי זהו יום מר ונמהר [רש"י לחבקוק א', ה'].

נראה לי לתרץ בס"ד, על פי כלל גדול בזה, ולפי ענ"ד הוא לאמתה של תורה. דבר רע ודבר טוב נמדדים לפי שלושת המלים הראשונות והאחרונות שבקריאה, ולא מתחשבים בשאר הקריאה. לכן אף שהמשך הפס' האמור נחשב דבר רע, מאחר שתחילתו אינו כן, מותר לפתוח בו הקריאה. כלל זה מתרץ הרבה שאלות למעיינים.

לפי כלל זה נמצא, שלא צדק בעל ההערות בשאלתו, כי הרי גם בפס' וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה, אין מניעה לפתוח בו את הקריאה, מאחר ששלושת המלים הראשונות שבו, אינן נחשבות דבר רע. אמנם יש מקום להצדיק בכל זאת את דבריו, משום שאף שכלל זה נכון לגבי חלוקת המברכים, מ"מ להתחיל פרשה כך, שאני. שם יש להקפיד יותר.

אבל בהמשך הוא טוען טענה חזקה מאד. התלמוד הבבלי התחבר בבבל, ונחתם על ידי רבינא ורב אשי. והתלמוד הירושלמי התחבר בארץ ישראל, ונחתם על ידי רבי יוחנן. ומדרש רבה נקרא גם 'מדרש ארץ ישראל', מפני שידוע שהרבה דברים הכתובים בתלמוד ירושלמי, נמצאו גם במדרש רבה.

ומעתה קשה, הרי בארץ ישראל חלוקת הפרשיות לא היתה כפי הסדר הנהוג אצלנו, בני מערבא לא התחילו את פרשת ויחי במלים "ויחי יעקב". הם קראו את התורה בשלוש שנים, כמו שאמרנו לעיל. ולפי סדריהם, פסוק "ויחי יעקב", איננו התחלת פרשה. אם כן קשה, כיצד הרא"ם מסביר שהשאלה היא מדוע קבעו להתחיל כאן פרשה. הרי חכמי המדרש רבה עצמם, שהביאו שאלה זו, לא התחילו כאן

שהמרכבה כוללת שלשה חלקים. והדברים נסתרים.

שאלה מהקהל: לא מתאים שיעקב אבינו ייפטר בהפתעה, בלא הודעה מוקדמת. אם כן יתכן שההכנה למיתתו וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה וְבִרְאשִׁית מִיָּתָּה, אֵין, אינה נחשבת דבר רע? תשובת מרן שליט"א: בנדון מה נחשב טוב ורע, לא הולכים לפי העמקות של העניין, ולפי המדרשים. אלא לפי הפשטות. אחרת, אין לדבר סוף. דבר טוב יכול להיות רע ודבר רע יכול להיות טוב.

שאלה מהקהל: מה שהרב חידש בשלוש תיבות, זה גם פחות? תשובת מרן שליט"א: שלוש תיבות לפחות. אם שלוש תיבות אחרונות טובים, זה נחשב סיום בדבר טוב. וכן בפתחה.

עוד מעט בעז"ה ניישב את השאלה על הרא"ם, אבל לפני כן נדון בדבר השייך הלכה למעשה. כתב מהר"ם די לונזאנו בעל אור תורה בזה"ל, ויחי יעקב, בכל הספרים ראש פסוק זה דבוק וסמוך עם סוף פרשת ויגש, ואין ביניהם אפילו כמלוא נימא.

המסורת שהביא, היא כמו הספרים הישנים שלנו. אמנם מה שהוא אומר "ואין ביניהם אפילו כמלוא נימא", שזה מאד מאד קטן, כוונתו שאין יותר מהנצרך בשיעור כמלוא נימא מהריוח הרגיל שבין מלה למלה, לאפוקי מאותם שהוסיפו ריוח.

עוד כתב מהר"ם לונזאנו, גם הרמב"ם ז"ל לא מנהו. לכך טעה המדפיס ששם פרשה זו פיסקא כדין פרשה סתומה, כי אין לעשות פה פיסקא כלל, לא פתוחה ולא סתומה. וכבר ביאר זה הרא"ם, ולכן נתנו רז"ל טעמים לזה, בב"ר ובזוהר.

יש הסבר מדוע זה כך. האמת שהיה אפשר להסביר, שזה לא מצד עזרא, שתיקן פה פרשה.

שם בזה"ל, ויש ליישב, שדרשה זו היא של אמורא בבלי שנשנתה בביהמ"ד שבא"י, או שאמורא ארץ־ישראלית דורש דרשה זו עפ"י מנהג אחינו שבבבל. בהסתמך שמתקני אותו מנהג סמכו על מסורת שבידם לתקן ראשי סדרים רק בהפסק פרשה ועניין.

עוד כתב שם לתרץ תירוץ שלישי, או, שגם לפי החלוקה של א"י התחיל "סדר", ולא כפי שידוע לנו בימינו. אולי לבני ישראל היו סדרים אחרים שלא כמקובל בזמננו. או, שקבלה היתה גם בידם שיש כאן הפסק עניין. בקיצור, עדיין צריך ביאור. גם הם הרגישו בדוחק תירוציהם.

שאלה מהקהל: אם לפי שיטת ארץ ישראל, לא היה קשר כלל לחלוקת הפרשיות המקובלת אצלנו, כיצד נסתדר עם הכתוב בזוהר, שלכל פרשה יש מלאך ממונה וכו'?

תשובת מרן שליט"א: שאלה טובה. ובכל אופן סדריהם שונים לגמרי, לא היו להם את חלוקת הפרשיות שלנו כלל. גם הפטריות אחרות היו להם. ומה שהזוה"ק אומר שיש נ"ג מרכבות לכל פרשה, אמר זאת, בהתייחס לחלוקה המקובלת.

האמת שצריך להסביר נושא זה וכיוצא בו. הרי יש סודות גבוהים מאוד בניקודי קמץ ופתח וכו', וקשה כיצד נקיים הסבר זה בניקוד העליון. וכן שם אין סגול, אלא פתח? הסודות שם מתאימים לכאורה רק לפי הניקוד הטברייני, כל נקודה נחשבת בגימטריא עשר וכו'. ולא לפי הניקוד הבבלי, הנקרא ניקוד עליון. לפום רהטא צריך ליישב ולומר "אלו ואלו דברי אלהים חיים". הסודות נאמרו כלפי הניקוד התחתון, ובניקוד העליון צריך לפרשו באופן שיתאים לו.

גם במלאכי עליון צריך ליישב ולומר שזה משתנה. גם בפרשות מחוברות זה כך. לשבר את האוזן אולי אפשר לומר, שהזוה"ק קורא לשר הממונה בשם "רתיכא חדא". יתכן

הוא ממשיך לדון בזה, להתיר מטעם ספק ספיקא. הרי לדעת הרמב"ם מותר לקרוא בס"ת פסול, ואע"ג שכתב מור"ם באו"ח סימן קמ"ג, בשעת הדוחק שאין לציבור רק ס"ת פסול ואין שם מי שיכול לתקנו, י"א דיש לקרות בו בציבור ולברך עליו, ויש מחמירין. יש לצדד שאם נ"ד הויא ספיקא, יש כאן ספק ספיקא. ספק אם נפסל ס"ת בעבור ההפסק, ואת"ל שנפסל דילמא קיי"ל שמברכין עליו. והוא ג"כ להיפך וכו'. זו שאלת השואל.

מהר"ם מזרחי מאריך בתשובתו, לברר אם ספק ספיקא זה נכון לסמוך עליו. אם אכן יש צד לברך על ס"ת עם טעות כי כידוע יש בזה נדון, לפי תשובת הרמב"ם [סימן רצ"ד] בעניין, שמתיר לברך על ס"ת פסול. אחרי שמפלפל בזה מהר"ם מזרחי, הכריע שיש צד להתיר.

עוד דן שם מי הוא זה שהכריע, שאם הסופר הניח ריוח פרשה שלא במקומה, שכשר הס"ת? בתחילה טען מהר"ם מזרחי, שאין דעה כזו. ובסוף מצא שהב"ח [יו"ד, סי' ער"ה] הוא זה שהכשיר. אבל כתב מהר"ם מזרחי שהעיקר כדעת הט"ז [שם, סק"ה] שדחה דבריו. לכן העושה סימון פרשה היכן שלא צריך, נפסל הספר.

האדמת קודש מאריך בעוד פרטים שנוגעים לזה, ומסקנתו, שאפילו אם עשו פרשה סתומה ממש, דהיינו ריוח של תשע אותיות בתחילת פרשת ויחי, כשר. וז"ל [שם דף קכ"ג ע"ד], מכל מקום, כיון שקבלה בידינו שצריך להיות בה פיסקא, אלא שכדי לרמוז שנסתתמו עיניהם וכו', לאו לעיכובא הוא, ואי עבד עבד. ומותר לקרוא בו בציבור, ולברך עליו, אף שלא נמצא שום סופר לתקנו, ואין איסור בו כלל. דמוטב שיקראו בו בציבור, משתתבטל תקנת מרע"ה. דהלא אפי' בחסר ויתר י"א דיקראו בו, וקל וחומר בנדון דידן, דכ"ע מודו, ואפי' לדברי המחמירין. זה נלע"ד הפעוט והקטן וכו'.

אלא מצד הנושא, שפה לכאורה צריך לפתוח בעניין חדש. אולי זו הנקודה, שהסברא נותנת שפה צריך להתחיל עניין, היה צריך להיות פה ריוח, ומדוע מחברים?

בכל אופן, החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב סימן ע"ד דן בשאלה, כדת מה לעשות בס"ת, שהניח הסופר ריוח, לפני פר' ויחי. גם מהר"ם מזרחי בשו"ת שלו [אדמת קדש. מהר"ם מזרחי, הוא רבין] נשאל שאלה חמורה יותר, כדלקמן.

מהר"ם מזרחי בשו"ת אדמת קודש, [שו"ת אדמת קודש ח"ב, מחברו הוא מהר"ר משה מזרחי זצוק"ל, ראב"ד ירושלים קצת לפני החיד"א. מובא בהשמטות סימן ד', דף קכ"ב קכ"ג. בטעות נדפס בחיים שאל שזה בסימן ב' נשאל בזה"ל, סופר שטעה במה שאמרו חז"ל, למה פרשה זו סתומה, וסבר איהו, שכוונת רז"ל היא לומר שפרשה זו סתומה כתבנית שאר הסתומות הכתובות בס"ת. ומפאת טעות זה, כתב תחילת פי' ויחי סתומה כתבנית כל הסתומות. ואין בעיר ההיא ס"ת אחר כי אם זה דוקא, וגם אינו בנמצא סופר שיתקן הס"ת הזה. מי שרי לקרוא בו בציבור ולברך עליו בשעת הדוחק כגון זו. או דילמא, לא תיבעי למ"ד שאם כתב פרשה פתוחה או סתומה במקום שאין שם הפסק כלל, דכשר, תיבעי למ"ד דפסול.

הוא דן לפי הדעה שאם עשה פרשה היכן שלא צריך, שכשר, מסתבר שגם בענייננו כשר. אבל תיבעי למ"ד דפסול, התם הוא דאיקרי פסול, משום דלא שייך שם פרשה כלל. אבל בנ"ד שכך קיבלו רז"ל, דפרשה זו דויחי יעקב היא תחילת פרשה, אלא שקיבלו ג"כ רז"ל דמשונה פרשה זו מכל פרשיות שבתורה שאין בה הפסק כלל. דאי לא תימא הכי, מאי קמבעיא להו לרז"ל למה פרשה זו פתוחה וכו'. וכיון דלפי האמת היא תחילת פרשה, א"כ ספר זה כשר לברך עליו.

להניח כמו אות פנוי. והדבר פשוט שתחילת פרשת ויחי, הוא פרשה. רק להורות דנסתמו עיניהם של ישראל, אינה נעשית כצורת פרשה סתומה. וכיון דהיא פרשה, אין לפסול הס"ת משום דנתן ריוח בין הדבקים כשיעור פרשה סתומה. ומאן לימא לן, דהא דאמור רבנן דויחי סתומה בלי ריוח, הוא לעיכובא. מי אמר שזה מעכב? נכון שמהר"ם לונזאנו כתב שאין שם ריוח, אבל במציאות עושים קצת ריוח, ויש פה תחילת פרשה.

הן אמת דהרמב"ם בחשבו הפרשיות פתוחות וסתומות, לא זכר ויחי, כאילו לא יש שם פרשה כלל. אבל נראה פשוט שהוא תחילת פרשה, כמנהג כל ישראל להתחיל פרשת ויחי בשבת מיוחד. וכן הוא לשון רז"ל, למה פרשה זו סתומה. אלמא דפרשה היא. והרמב"ם לא זכר שהיא תחילת פרשה, שהמנהג שלא לתת ריוח. ומאחר שהיא פרשה, אלא לרמז שנסתמו עיניהם של ישראל בשעבוד, אין עושין ריוח, מסתברא דאין הס"ת נפסל אם לא עשה רמז זה. דכמה רמזים יש במדרשים ובזוהר בחסרות ויתרות בפסוקים שונים, ובספרים שלנו כתוב להיפך. וכבר כתבו הפוסקים, דאין להגיה שום ס"ת עפ"י מדרש רז"ל. והגם שנהגו בכל ס"ת שלא להניח אלא כמלוא אות, אין לפסול ס"ת זה.

מוסיף החיד"א סיוע להכרעתו בזה"ל, שוב ראיתי בספר אדמת קודש שכתב גם כן דאין זה עיכוב. אך הוא מעיר, שהאדמת קודש מתיר רק אם לא נמצא ס"ת אחר ואין מי שיתקן. אבל דעת החיד"א עצמו להקל לכתחילה. וז"ל, אבל נדונו היה שהניח שיעור פרשה סתומה, אבל בנ"ד שלא יש ריוח שיעור פרשה סתומה, לדידן דנקיטין כהרמב"ם, דהשיעור ט' אותיות, וגם הספר הזה עצמו עשוי כן, לית לן בה. פה אין גם אפילו ריוח, זה יותר קל. והגם דלדעת פוסקים אחרים, יש בזה שיעור

היתר זה של יש אומרים שהזכיר, הוא בנוי על שיטת הרמ"א ואו"ח סימן קמ"ג סעיף ד', משום "שאיין אנו בקיאים בחסרות ויתרות". הרמ"א פוסק, שאם נמצא טעות בס"ת, אין להוציא ס"ת אחר, כיון שאנו לא בקיאים בחסרות ויתרות, ואם כן מי אמר שהס"ת השני כשר יותר מן הראשון. לכן ימשיכו קריאתם בס"ת הפסול.

לדידן, היתר זה אינו פשוט כל כך, כי כידוע להלכה למעשה, אנו לא פוסקים כך. מהרי"ץ כתב בשו"ת פעולת צדיק והובא בפסקי מהרי"ץ כרך שני סעיף מ"ד, אנו מחזיקין ס"ת שלנו, מוחזקות בדקדוק בכל דיני חסיר ויתיר מפי הגבורה, [אף שלא ניכנס במסגרת זו לפרטים. היום יודעים זאת לפי כתר בן אשר]. לכן אנחנו מוציאים ס"ת אחר אפילו על חסר ויתר. ואף כשאין נפ"מ למשמעות, ולא לדינא. חומרא נוספת הנהוגה אצלנו היא, שאפילו על דיבוק קל בין אות לאות, מוציאים ס"ת אחר.

החיד"א בשו"ת חיים שאל נשאל שאלה דומה לזאת, וגם הוא מכשיר. האמת שאני קטונתי מאד מלחלוק עליהם, אבל פשוט נבהלתי. יותר מזה אין לי כח לומר. לכאורה הם לא הביאו שום ראיה ברורה מדוע להכשיר? אף על פי שיש טעמי דרוש "למה פרשה זו סתומה וכו'", מ"מ לפי פשטות ההלכה זה לא כך. והראיה שיש מספר קצוב לפרשיות הפתוחות והסתומות, וכאן אין כלום.

זה לשון החיד"א [שו"ת חיים שאל ח"ב סי' ע"ד אות ה'], מעשה בס"ת שנמצא שפרשת ויגש נסתיימה קרוב לסוף שיטה, ונשאר פנוי כשני אותיות בסוף השיטה, ובשיטה שתחתיה פנוי שתי אותיות בראש השיטה, ואח"כ כתוב "ויחי יעקב".

נראה להכשירה. דהגם שכתב הרב השלם מהר"ם די לונזאנו בספר אור תורה, שלא להניח הפסק כלל. הנה מנהג כל הסופרים

ובמדבר רבה, י"ב, ח"ז, "כִּלְתָּ כְּתִיב", שבאותו יום היתה התורה, כמו כלה שנכנסת לחופה. משה רבינו נחשב כחתן, והתורה, השכינה, כמו כלה שלו. כך חז"ל אומרים בהדיא, ויש בזה עניינים גבוהים. אבל קשה מאד, היאך בספרי תורה שלנו, לא כתוב כך, כתוב "כלות" מלא וא"ו?

יש מסבירים, שאין כוונת חז"ל שיש לכתוב כך בפועל בס"ת, לא התכוונו להגיד שזה חסר ממש. הכוונה היא למה שהיה צריך להיות כתוב, לפי השרשים של תורה.

ויש שהסבירו אחרת ואמרו שאצל חז"ל אכן היה כתוב "כלת", בכתוב חסר. אבל אנו תופסים להלכה בענייני מסורות הכתיבה, לא כמו חז"ל. הסיבה לכך היא, כי חז"ל אומרים בעצמם, שהם אינם בקיאים בחסרות ויתרות, כדלקמן.

רב יוסף אמר זאת לגבי וא"ו דגחון, שהיא חצי התורה באותיות. שאלו את רב יוסף [קדושין ל' ע"א], וא"ו דגחון, מהאיי גיסא או מהאיי גיסא, לאיפה שייכת הוא"ו, לחלק הראשון או לחלק השני? השיב להם רב יוסף, אנן לא בקיאנן בחסרות ויתרות. אנחנו לא יכולים להחליט בזאת.

אותו דבר במסכת כתובות (ה', א'), השיב בבלי אחד ור' חייא שמו, "וַיִּבְשֹׁת יְדֵיו יִצְרוּ" ונתהלים צ"ה, ה"ז. ידו כתיב. הקשה שם השיטה מקובצת, מדוע צריך לכתוב שהוא "בבלי"? ותירץ, כי ציינו זאת, לפי שהבבליים אינם בקיאים בחסרות ויתרות, לכן טעה אותו רבי חייא במקרא זה.

המסורת נשמרה בידי חכמי ארץ ישראל אשר בטבריא. בסופו של דבר, ראש ומעמיד המסורת הוא 'בן אשר'. הוא וחבריו יגעו מאד לספור אותיות התורה בחסרות ויתרות וכדו', בכדי לשמר לדורות הבאים את מסורת הכתיבה.

פרשה, כמ"ש הרב דרישה סימן ער"ה, אנן נקיטינן כהרמב"ם, וגם הספר עשוי כן, כמדובר. אחר זמן רב ראיתי מי שפוסל, ואין ראיותיו מכריעות.

החיד"א סובר שאפשר להכשיר ס"ת כזה, כיון שאין פה תשע אותיות. לא ברור מדוע הוא החליט כך.

דעת החיד"א שאם הסופר הניח בסוף פר' ויגש, ריוח שתי אותיות בסוף השורה, וגם לפני פר' ויחי, בשורה הבאה, הניח ריוח שתי אותיות, כשר. ויש להקשות, הרי בפשטות, שתי אותיות, משמע שתי אותיות בינוניות. שבסך הכל, נוספו כאן כתשע אותיות. ארבע מלמעלה, מצד אחד, וארבע מלמטה, מצד שני. ואולי אפילו יש יותר מזה.

אפשר לתרץ בשני אופנים, שהחיד"א סבר, שריוח תשע אותיות צריך להיות באותו שורה דוקא, או בסופה או בהתחלתה. אך בנדוננו ט' האותיות הן בצירוף, מלמעלה ומלמטה, לכן סבר שאינו ריוח פרשה. דעת הט"ז בעלמא שלא מצטרף, אך הפשטות היא שמצטרף, והכי נקיטינן. אפשר לתרץ עוד, שאפילו אם נצרפן, סבר החיד"א שאין מה לאסור את זה, מפני שלכל היותר ייכנסו בריוח זה שמונה אותיות.

החיד"א מנמק את הכרעתו ואומר, שאין ראיה לפסול ממה שחז"ל אמרו שפרשה זו סתומה, שהרי בהרבה מקומות מצינו שחז"ל אומרים רמזים, ולמרות זאת איננו פוסלים ספרי תורה שלא נעשו כך.

אולם יש להבין את יסוד העניין. לכאורה הא גופא קשיא, איך זה שכתוב בחז"ל דרשות על חסרות ויתרות וכדו', ולמעשה, אנו לא נוהגים כך?

נביא דוגמא כמשל לשאלה המדוברת, אמר הכתוב "וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מִשֶּׁה לְהִקִּים אֶת הַמִּשְׁפָּן" (במדבר ז' א'). ידוע מה שדרשו חז"ל

חויז מזה, בעניין הפרשיות יש סודות גבוהים מדוע יש פרשיות פתוחות וסתומות. כתב מהר"י בשירי בספר חבצלת השרון [נדפס מקרוב, בדף 177], והביאו בהקדמת ספר מנחת יהודה דף כ"ט, וז"ל, צריך אתה לידע בסוד הפרשיות הפתוחות והסתומות של ספר תורה שצריך להיות בתוכו. דע שאם יסתם מה שצריך להיות פתוח, ויפתח מה שצריך להיות סתימה, הספר פסול. כי מהפרשיות נפתחות חלונות, מצידם בא האור אלינו. ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה, [שיר השירים ב', ט'] הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציין מן החרכים, וצריך סתומות, כדי שהשטן לא יכנס דרך שם.

כי יש מקומות של פורענות בתורה, שאם ימצא השטן דרך וסדק, ליכנס שם, יזרוק את זוהמתו וארס שלו וידרוך קשתו לנגדנו ויקטרגנו. והסתימה למטה, תורה על סתימה למעלה, בתורה הכלולה מן הכל שהיא חכמת שלמה, באופן שלא יבוא בה ערל או טמא. ועם כל זה צריך לפתוח לה חלונות, מצידם תקבל האור ויאר לנו, באופן שהשטן לא ירגיש בזה, בעבור שלא יקטרגנו. לזה אמר, מציין מן החרכים וכו'.

למדנו מדבריו שמשוכן לשנות את סדרי הפרשיות, פתוחות וסתומות. ישנם מקומות המיועדים להיות סגורים בכדי שהשטן לא יכנס. כמובן שהדברים עמוקים, ואינם נתונים להחלטתנו. אי אפשר לנו להחליט בזה מסבא.

אמנם נראה לי למעשה בס"ד, שהלכה כוותייהו ולא מטעמיהו. דהיינו שצודקים החיד"א והאדמת קודש, מפני שברוח קדשם הם כיוונו לאמת, אך לא מהטעם שאמרו.

מצאתי בס"ד מציאה מופלאה במחזור ויטרי לרבינו שמחה תלמיד רש"י. כידוע, רבינו שמחה סידר בספרו גם את הפרשיות הפתוחות והסתומות שבתורה.

מכיון שחכמי טבריא שבא"י, היו בקיאים יותר מחכמי בבל, קבלתם תכריע. זהו הדבר היחידי שאנו עושים בו, שלא כמו חכמי הש"ס. וכן כתב רבינו מאיר הלוי [הרמ"ה], בספרו מסורת סייג לתורה על התורה, שכשיש מחלוקת בין התלמוד לבין המסורת, נלך כמו המסורת. כיון שהם היו בקיאים בחסרות ויתרות, משא"כ בני בבל. והתלמוד שלנו הוא "בבלי".

הבאתי בנפלאות מתורתך סיפור נורא, על פסוק זה וַיְהִי בַּיּוֹם כָּלוּת מִשָּׁה שֶׁבִּפְרֶשֶׁת נִשְׂא [ודף קנ"ז קנ"ח] כך, ראיתי למהר"ש ויטאל בשו"ת באר מים חיים סימן כ"ז, בפרשת נשא אחז"ל ויהי ביום כלות משה, כלת כתיב. ותירצנו במקום אחר (בשער הגלגולים הנז"ל) כלת כתיב בס"ת העליון, ולא בס"ת שלנו. במציאות העולם שלנו, כותבים "כלות" מלא. חז"ל התכוונו על הס"ת העליון, ולשרשי התורה. נאמר בזה"ק [במדבר ר"ג, ב'] על כגון דא, "ומגבעות אשורנו במתיבתא עלאה גבעת חסר ו' וכו'. הדברים נסתרים. נעו מעגלותיה של תורה.

ממשיך מהרש"ו לספר, מעשה באיש אחד שמצא ס"ת שכתוב בו כלות בוא"ו, ועשה בו הגהה הלכה למעשה למחוק אות ו'. ואמרו שהיו לו ששה בנים ושש כלות, ומתו כולם. כנגד אות ו' היו ששה. גם כלות, כלו כולם. גם כלת כתיב, ומתו הכלות ג"כ רח"ל. לכן אל ישלח האדם יד בזה.

זה אנו אומרים ליישב הקושיא כיצד אנו יכולים לנהוג הלכה למעשה בספר תורה, שלא כדברי חז"ל. אבל מה שטוען החיד"א בפשיטות מכת קושיא זו, שלא הולכים לפי הרמזים, הוא תמוה. כי אין פירושו שאנו מתעלמים מהרמזים, אלא שאנו לא פוסקים כך בפועל נגד המסורת, ושאיני הכא שהמסורת מתאימה עם המדרש. לכן דברי האדמת קודש והחיד"א שהתירו, נראים בעיני חידוש גדול, ולא הביאו בדבריהם ראייה לכך.

לא היתה כאן התחלת פרשה. ולדברינו הכל מיושב.

לכן צודקים האדמת קודש והחיד"א בחידושם. אם סופר עשה פרשה סתומה, כשר. אבל לא מטעמייהו. אלא מפני שיש דעות האומרות, שלפי האמת יש כאן פרשה סתומה. דהיינו, אנו סומכים באופן זה על שיטת חכמי אשכנז, שסוברים שיש פה פרשה סתומה.

מצד שני, נראה לפי ענ"ד, דלדידן שאין ריוח פרשה כלל, אין לעשות שום ריוח נוסף. איננו יכולים להתחכם, להניח שיעור אות אחת נוספת. אין לזה מקור. כיון שבספרים הישנים אין שום ריוח. לשיטתנו, כפי ששמע ברמב"ם, צורת הכתיבה בזה היא רגילה לחלוטין. לא שמענו שצריך לעשות סימן מיוחד, שכאן התחלת פרשה.

ממילא אני חוזר בי ממה שכתבתי בעולת יצחק, ששמע שם, שלעשות ריוח, זה בגדר "מהיות טוב" וגו'. ואף שזה נכון מצד אחד, כי זה לא גורע.

אני אומר זאת, למרות שמצאנו הוראה מגאון עוזנו מהרי"ץ זצוק"ל, ההפוכה לכאורה מדברינו. בפר' האזינו, בפסוקי "וְאֶעֱיֵדָה בְּסֵאת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" [דברים ל"א כ"ח] וגו', שהם שש שורות של פסוקים לפני השירה. ומחמת רוחב היריעה בשירת האזינו, העדיפו הסופרים הקדמונים לכתבם בשורות קצרות, ולא להאריך את האותיות.

מהרי"ץ דן בזה בשו"ת פעולת צדיק ח"ב סימן כ"ב, ומסקנתו שטוב להחמיר ולהאריך האותיות. מפני שמהר"ם לונזאנו והרדב"ז פסלו ס"ת כזה. הם אומרים שאם משאיר ריוח מימין ומשמאל, פסול, משום שנראה כאילו מניח ריוח פרשה סתומה.

שאלה מהקהל: בתורת אבות עשה שורות קצרות.

נקדים את מה שידוע בשערים המצויינים בהלכה, שהתקבל להלכה למעשה לכתוב בס"ת את סדר הפרשיות הפתוחות והסתומות, כדעת רבינו הרמב"ם [בהל' ס"ת, פ"ח]. האשכנזים בדורות הראשונים נהגו אחרת, כדלקמן. אך כיום מזה דורות רבים, הם נוהגים כמו הרמב"ם, נגד מסורתם מימי קדם. ואף כי כתבו הפוסקים שמי שיעשה אחרת, יש לו על מה לסמוך, מפני שישנן שיטות אחרות, מ"מ כלל ישראל קיבל בעיקר את שיטת הרמב"ם. הסיבה לכך היא בגלל שהיו לפני הרמב"ם ספרים קדמונים מוסמכים, ועל צבאם, ספרו של בן אשר.

רבינו שמחה העלה בספרו [מחזור ויטרי, ח"ב, דף תרס"א] את סדרי הפרשיות הפתוחות והסתומות כפי מנהג האשכנזים הקדמון, שלא כדעת הרמב"ם. והתפעלתי לראות, שכתב בהדיא שתחילת פרשת ויחי היא פרשה סתומה. ממילא כל השאלות לא מתחילות. רש"י שמביא "למה פרשה זו סתומה", מפני שאצלם היתה זו פרשה סתומה, דברים כפשוטן.

מצד שני מה שמודפס ברש"י ציון לבראשית רבה, לפי ענ"ד רש"י לא כתב את המלים הללו. מישהו עשה הגהה בצד כפירוש, והבאים אחריו, הכניסו הערתו בגוף הספר.

ואל תתמהו על הדבר, כי ידוע שיש לפעמים דברים כאלה. נביא דוגמא אחת. מרן הב"י ביו"ד סימן ל"ג, לגבי הלכה בדין ניטל הלחי התחתון, כתב שממה שהרא"ש הביא הלכה זו בשם הגאונים, בהכרח שמה שנמצאת הלכה זו בגמרות שלנו וחולין נ"ה, ב"ז בשם ר' זירא, הוא טעות, יעו"ש.

וכיון שבספרים שלהם היתה פרשה סתומה ממש, ממילא יישבנו את כל טענות הרא"ם, וכל הקושיות דלעיל. הם הבינו דברים כפשוטן. גם לגבי המדרש רבה, שהבאנו להקשות בשם בעל ההערות, הרי הם מחכמי א"י, ואצלם

שאלה מהקהל: מי אמר שבזמנם היה פאות כמו שלנו, אולי כמו של החבאנים?
תשובת מרן שליט"א: זו דחייה בקש.

כשיהודים מגדלים פאות, צריך להיות להם משהו מיוחד. שם בחבאן, גם הערבים במחוזם גידלו שיער ככה. אז זה לא כ"כ ראייה. יש שטענו שמטרת גידול שיער זה הנהוג אצל החבאנים, להורות אבילות על ירושלם. נראה לי שזו מילתא דבדיחותא. הראיה לכך היא ממה שהגויים שם גם נוהגים לגדל שיער ארוך. וכי גם הם התאבלו על ירושלם? אינני יודע מדוע עושים ממנהגם זה עניין. פשוט, התרבות שלהם שם היתה לגדל שיער.

שאלה מהקהל: ידוע מה שדרשו חז"ל [ברכות י', א'] על הפסוק "יתמו חטאים מן הארץ" ותהלים ק"ד ל"ה. "חטאים קאמר, ולא חוטאים". שאל ידידנו הרב אביהו ימיני יצ"ו, מה לכוון בזמן קריאת תהלים, חטאים או חוטאים?
גם ידידנו הרב בועז דחבש יצ"ו ביקש שנדבר על מה שלצערנו נפל טעות בתיקון סופרים שהוא הוציא לאור, שכחו לציין בפס' "אין כאל ישרון" [דברים ל"ג כ"ו], ששם זה הוא קודש.

נכתבו הרבה ספרי תורה לפי זה, ולא קידשו הסופרים את השם בפסוק הזה. טעות זו לא נפלה רק בספרו. כבר בכמה תיקוני סופרים קודמים, נעלם מהם משום מה קידוש שם זה. ברצוני לברר את הנושא הזה בס"ד ביסודיות בשיעורים הבאים.

לכאורה אם אמר הסופר בתחילת הכתיבה שכל האזכרות יהיו לשמן, כפי שנוהגים הסופרים בד"כ, פתר את הבעיה. אבל אם לא אמר בהתחלה, יש בעיה, וצריך לקלוף ולכתוב מחדש.

עוד בעיה בתיקון סופרים של הרב טשינגל יצ"ו, שצורת הפרשיות בו כפי דעת הרמב"ם, בפרשת כי תבוא, "אָרוֹר מְסִיג גְּבוּל רְעֵהוּ"

תשובת מרן שליט"א: נכון, שם הוא עשה כמו הקדמונים. זו לא דעת מהרי"ץ.

מה התשובה להתיר ס"ת אלו, למרות טענה זו? מפני שלא יכול להיות שזה פרשה. כי רואים שפסוקים אלו מחוברים וקשורים אחד לשני. לפי העניין מובן שלא מתכוונים לעשות פה פרשה. דהיינו שיש מקום להכשיר, כיון שניכר שלא מתכוונים לעשות כאן פרשה. השורות האלו צרות מחמת העניין, כי אם נרחיב אותם, האותיות יהיו ארוכות מאד, ואי אפשר לשנות את המסורת של ראשי השיטין. אעפ"כ מסקנת מהרי"ץ, שטוב להחמיר. למה להכניס ס"ת בחשש פיסול? הרי יש אומרים שס"ת כזה פסול. נכון שהקדמונים התירוהו. אבל "מהיות טוב" וגו'.

מאידיך, שאני הכא בנדון דידך, שאין מי שאומר, שאם לא יעשה הסופר ריוח של אות אחת, נפסל. ממילא ראוי ונכון לנהוג כמנהג הקדמונים, ולא להתחכם. כיון שלפי המסורת שלנו, זה צ"ל כך.

כמה שאלות שנשאל מרן שליט"א לאחרונה, והשאתם לעת עתה ללא תשובה, לעיון השומעים.

נשאלתי כמה שאלות מעניינות מאת כמה אברכים יצ"ו, ברצוני לשתף את הציבור בשאלות אלו, לשמוע חוות דעתכם:

כתוב על יוסף הצדיק, "וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחִיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי" [בראשית מ"ה ג']. מביא רש"י [שם] בשם המדרש, שהראה להם שהוא מהול, כדי שידעו שהוא אחיהם. שאל ידידנו הרב ישראל מאיר חדאד יצ"ו, מדוע לא הראה להם שיש לו "סימנים" על צדעיו? למה לא הצביע להם על הפאות? תחשבו על השאלה הזו.

פגם בקדשים. לכן אם הוא מבחין בחשש, כגון הרואה שבבית כנסת זה קוראים בס"ת גויל, שיבדוק קודם הקריאה אם יש בו חריץ משהו. דהיינו שימנע מלעלות בשתיקה.

גם במגילות אסתר מצויים בעיות כאלו נאחר השיעור הוציא אחד האברכים מגילה העשויה גויל שקנה לאחרונה, ושם הרב בדק וראה כי לא נשאר חריץ אפילו משהו. העורך]. עוד מעט פורים. הרבה מגילות אסתר נמכרו, ואין שרטוט! במגילה, השרטוט מעכב כמו בס"ת. לצערנו, יתכנו הרבה מגילות פסולות. לכן בציבור, בודאי שאין לקרוא בהם. מי שרואה מגילה גויל, יבדוק אותה מראש.

צריך לדעת שזה מטעה את העין. בעין רגילה חושבים שיש שרטוט. אף אחד לא חשב לבדוק זאת, כי בטוחים שיש שרטוט. עד כדי שאני התפלאתי להיווכח ולראות כי אפילו תלמידי חכמים, סופרים, שעסקו בשרטוט, לא שמו לב שהם כותבים בלי שרטוט. לא עלה על דעתם בכלל. אם מומחים לא תפסו, ודאי שכלל הציבור לא יתפוס.

לכן, כל אחד ישתדל לתלות את המודעות האלה בביהכ"נ שהוא נמצא, לדבר על כך עם מיודעיו וקרוביו, לפרסם את העניין ככל היותר. והשם ב"ה יזכינו, ויאיר עינינו במאור תורתו.

דברים בשבח הספר גן נעול על הלכות יחוד שיצא לאור במהדורא חדשה.

ישנו ספר חדש, גן נעול, מקיף מאד על כל הלכות יחוד. גן נעול אַחַתִּי כְּלָה גַל נְעוּל מְעִין חֲתוּם [שיר השירים ד', י"ב]. מי שזוכר, לפני כמה שנים, ידידנו הרה"ג יעקב לוי שליט"א מתל אביב, זכה לחבר את הספר הזה, במהדורא קמא, לבד משלושת ספריו הנוספים על הלכות צניעות. ספר זה חשוב עכשיו בפרט, שמתחילים ימי השובבי"ם. בד"כ בתקופה זו

ודברים כ"ז י"ז, שם צריך לעשות פרשה סתומה, וכתבו בטעות פרשה פתוחה. האמת, שבציונים, נכתב שהיא סתומה. אבל מכיון שבפועל הסופר מעתיק מהספר כפי שנכתב, נפל טעות. כי הדפיסו בטעות בגוף התיקון סופרים, פתוחה. מתחיל בתחילת שורה. סופר אחד אמר לי, "כתבתי כבר שלשה ספרי תורה ככה. עכשיו אני צריך ללכת לתקן אותם". ביקשו שנפרסם את העניין הזה.

הערה על המכשול המצוי בס"ת מגויל שנעשים ללא שרטוט ניכר

עוד נושא. שמו כאן על השולחנות לפני הציבור את קריאת הקודש בעניין השרטוט. הדפים האלה, מצוה גדולה לפרסם. כמה מכשולות יש בענייני סת"ם רח"ל. הרבה ס"ת שנכתבו על גוילים בזמן האחרון, בלי שרטוט בכלל. דהיינו שבמציאות כאשר הסופר כותב, אין חריץ אפילו משהו. בסה"כ נשאר שם צבע, רושם של חריץ שהיה.

אם לא נעורר על כך, עלול להיות בכייה לדורות. לצערי, כבר שמעתי לפחות על שלשה ס"ת כאלו, רק בראש העין. וסיפר לי חתני הרב יאיר תם נר"ו, שבלונדון הוא ראה ס"ת כזה. תשערו איך בשאר מקומות. א"א לתקן את הספרים האלה לאחר מעשה.

מי שמזמין ס"ת, שישים לב למכשול הזה. תשתדלו להפיץ את הדפים האלו, כל אחד איפה שהוא מגיע, שאנשים לא ייכשלו.

שאלה מהקהל: היום כבר מוציאים את כל הספרים ככה.

תשובת מרן שליט"א: לא. מאז שפרסמנו שזו בעינינו, כבר התחילו לחרוק שיניים, להבין שזה לא פשוט. ב"ה המכשול נעצר קצת.

צריך להימנע מלעלות לס"ת ללא חריץ משהו. אבל ח"ו, לא לעשות מזה מחלוקת. לא להטיל

משתדלים לחזק את ענייני הקדושה והצניעות
וְדַבֵּר בְּעֵתוֹ מֵה טוֹב [משלי ט"ו, כ"ג].

זה ספר נפלא. מהדורא שלישית. במהדורא זו
נוספו מאה עמודים! דברים שהתחדשו והתבררו
במשך הזמן. ספר זה נפלא מכל הבחינות.
מבחינת העריכה, כמה שהוא ברור ובהיר.
כמה שזה מקיף, מכל הבחינות. כל הספרים,
ראשונים ואחרונים, עד חכמי זמנינו. גם מה
שחשוב במיוחד, שהוא מבין ומכיר היטב
את המציאות. מה קורה בשטח היום. גם בכל
המכשירים החדשים, טלפונים, מרכזיות ועוד,
כל מיני דברים בשנים הללו. על הכל הוא יושב,
ולבין כל פרט ופרט, ממש להפליא, איך שהוא
מברר את כל הדברים שנעשו.

להלן הסכמתי לספרו. "ברוך אלהינו שבראנו
לכבודו ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע
בתוכנו, תושב"כ ותושבע"פ, ומהם דולה
ומשקה הרב המחבר דנגן, כש"ת הרה"ג יעקב
לוי מעיר ת"א ת"ו, אשר זכה לחבר ספר
מיוחד על הלכות ייחוד בשם גן נעול, בהיקף
עצום מש"ס וראשונים עד רבני זמנינו, נשתטח
בכל פינה וזוית, והוסיף נופך מדיליה בסברא
ישרה נחית לעומקא דדינא, כאשר נוכחתי ג"כ
כשדן עמי בעניינים רבים, וחיותי דעתי הקצרה
להלכה, ויגע טובא לחבר ספר גדול ורחב ידיים
בו נכנס לפני ולפנים, בשרא שמינא אפתורא
למשקל ולמיטרי, אשרי העם שככה לו, אשריו
ויישר חיליה להרחיב גבולי קדושת ישראל
עם קדושים סוגה בשושנים, יהי ה' עמו ועם כל
הנלוים אליו, ויוסיף עשר מעלות בקודש".

הספר הזה הוא בגדר זיכוי הרבים. כוללת תשובות
להרבה שאלות המצויות בזמננו. ב"ה, שהוא

ישב על המדוכה לתת את התשובה כדת של
תורה. אשריו ואשרי חלקו, ברוך יהיה, ויוסיף
כהנה וכהנה.

שו"ת הציבור

שאלה מהקהל: לפי מה שהרב דיבר, מה הדין
לעניין דיעבד, מי שעשה ממש בתחילת פרשת
ויחי פרשה סתומה?

תשובת מרן שליט"א: לדין פסול, כי אפילו
על חסרות ויתרות אנחנו מוציאים. דיברתי רק
לשיטתם, הצדקתי את החיד"א. אבל לדין,
רק בשעת הדוחק, כשאין ס"ת אחר, אפשר
לקרוא בו בברכות.

שאלה מהקהל: כי אפשר לצרף אז גם דעת
הרמב"ם בתשובה שמתיר לגמרי?
תשובת מרן שליט"א: יפה. ויש עוד נימוקים.
וחפץ ה' בידינו יצלח להגדיל תורה ולהאדירה.
אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,
נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו,
הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים,
אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו,
נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר
ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.
לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת
למעייין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר
להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.
הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.
ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ,
או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.
פרטים בטלפון: 050-4140741



